

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

No7

ISSN: 2992-8982

<https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz/>

2025

IQTISODIYOT&TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:
Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:
Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldix'o'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golischeva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

*Elektron nashr. 303 sahifa.
E'lon qilishga 2025-yil 1-iyulda ruxsat etildi.*

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Editorial board:

- Salimov Okil Umrzokovich**, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjavevich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow)
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyeva Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhmatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilkhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Khusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Rakhimovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridakhon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

Suv tarkibining wireless waterlight qurilmasi ishlashiga ta'siri va iqtisodiy samaradorligini matematik model asosida tahlil qilish.....	14
Kungiratbay Sharipov, Ma'ruf Nurmanov	
O'zbekistonda aholi ish bilan bandligini oshirishda davlatning roli	20
Juraqulov Baxrimurod Ilxomovich	
BIM texnologiyasi: zamonaviy qurilish sohasida samaradorlik va shaffoflik omili	26
Usmonov F.B., Rajabova A.Sh.	
Nodavlat oliy ta'lim muassasalarida marketing faoliyati samaradorligini oshirish metodologiyasini takomillashtirish	31
Yuldashov Isomiddin Sidiqov	
Korxonada iqtisodiy barqarorligini ta'minlashda diversifikatsiya strategiyasining roli.....	35
Alimatova Shoxsanam Abdumalik qizi	
Модели совместного развития человеческого капитала и искусственного интеллекта в цифровую эпоху	40
Явкачев Шохзод Зайниддин углы	
Navigating sustainable development: management challenges and solutions in the oil and gas sector	49
Kudratkhodjaeva Ziyoda Kamol kizi	
Banklarda moliyaviy barqarorlikning nazariy asoslari.....	56
Djalilov G'ayrat Qaxramanovich	
Mamlakat iqtisodiyotini rivojlantirishda turizm industriyasidan foydalanishda xorijiy mamlakatlar tajribalari	66
Abdulxakimov Zuxrali Tursunaliyevich	
O'zbekistonda barqaror davlat qarzi siyosatini shakllantirishning ustuvor yo'nalishlari	71
Sayfutdinov Xasanboy Dilshodovich	
Международный опыт сельскохозяйственного налогообложения и возможности его применения в узбекистане.....	76
Salimov Sherzod Baxtiyorovich	
Economic analysis and development strategy of the composites market in the regions of Uzbekistan	81
S.S.Sidiqov, A.A.G'ulomov, B.R.Tillayeva	
Oliy ta'lim muassasalarida moliyaviy mustaqillikning kutilayotgan istiqbollari va hozirgi natijalari.....	88
Muxamedov Ravshan Zafarovich	
Elektron tijoratni soliqqa tortish mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	93
Homidov Baxtiyor Rahimberdievich	
Investitsion jozibadorlik konsepsiyasi va uning strategik ahamiyati.....	99
Otaboyev Axmed Maxsudbek o'g'li	
Beomeditsina signallarini xaar veyvletlari va bo'lak veyvletlari yordamida raqamli ishlash	105
Uraqov Shokir Ulashovich	
Oliy ta'lim muassasalarini moliyalashtirishning ahamiyati, tartibi va takomillashtirish yo'llari.....	112
Istamova Sojida Kaxarovna	
The role of all kinds of transports (road, rail, air, and water) in the modern enhancement of tourism logistics in Uzbekistan	117
Egamberdiyeva Yulduz, Turdiyeva Maftuna	
Sanoat korxonalarida kapitalarini samaradorligini oshirishning baholashning zamonaviy usullarining xususiyatlarida nazariy va amaliy farovonlik sari	126
Muradov Botir Xayat	
Инструменты планирования урбанизации: методика анализа планового распределения средств в программе «обод махалля» на основе балльной оценки	136
Салимова Юлдуз Исаковна	
Socio-economic aspects and contemporary theories of higher education finance	141
Karlibaeva Gulshat	

Transformatsiya jarayonida innovatsion bank xizmatlarini rivojlantirish yo'llari.....	147
Absamatov Anvar Ergashovich	
Перспективы цифрового развития сектора материального производства.....	153
С. И. Протасеня, Г. Ж. Аллаева	
«Sustainable logistics practices. Minimizing carbon emissions in global supply chains»	161
Suleymonova Ezoza, Alimova Bonu	
Analyzing the need for Tourism logistics development in Uzbekistan	169
Nigmatova Malika	
Management strategies for sustainable tourism development in emerging destinations (a case study of Samarkand, Issyk-kul, and Khiva).....	177
Sabina Uroкова	
Qashqadaryo viloyatida turizm sohasini strategik rivojlantirishning tashkiliy-iqtisodiy asoslari va ularning qo'llanilishi.....	184
Daminova Barno Esanovna	
Опыт турции в управлении миграционными кризисами	189
Бегматов Хусанбек	
Bulutli texnologiyalar orqali korxonalar buxgalteriya tizimini raqamlashtirish va samaradorlikka erishish.....	193
Soibov Nozimbek Faxriddin o'g'li	
Barqaror rivojlanish doirasida jismoniy shaxslarni kreditlash tizimini isloh qilishning institutsional asoslari.....	197
Xalekeyeva Zoya Pirniyazovna, Akmal Abdurahmonov Nurmamatovich	
Moliyaviy outsorsing xizmatlari bozori rivojlanishini takomillashtirishning swot tahliliga asoslangan innovatsion mexanizmlari	202
San'atbek Komilovich Salayev, Umidbek Komiljanovich Babajanov	
Transformatsiya jarayonlari sharoitida iqtisodiyot tizimi faoliyati va prognozlashning nazariy asoslari	214
Alimov Fazliddin Xalimovich	
Пути совершенствования подхода к финансированию проектов, реализуемых на принципах промышленной кооперации.....	220
Котов В.А., Шадиева Д.Х.	
Yuksalish salohiyatini yuksaltirishda boshqaruv xodimlari qobiliyatidan foydalanish masalalar	225
Ayubxon Qutbiddinov Bosit o'g'li	
Bank xizmatlari ommabopligini oshirish yo'llari.....	228
Kasimova Muxlisa Anvar qizi	
Chemical industry in Uzbekistan: challenges and development	235
Kudaynazarova Dilnaz Koshkarbaevna	
Samarqand viloyatida tabiiy turistik resurslardan samarali foydalanish usullarini takomillashtirish orqali bandligini oshirish imkoniyatlari.....	240
Rabbimov Muhriddin Musoqul o'g'li	
Globalashuv sharoitida ekologik xavflarni kamaytirishda yashil iqtisodiyotning ahamiyati.....	246
Xolbekova Feruzaxon Rasulovna	
Qibray tumanining 2021–2023-yillarda ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanish holati.....	249
Siddikov Alisher Ismoilovich	
Davlat xaridlari tizimida sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish: xalqaro tajribalar tahlili	253
Majidov Nizom Baxramovich	
Oilaviy tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi.....	259
Ermatov Nosir Tohirovich	
Aholi farovonligi darajasiga ta'sir etuvchi ko'rsatkichlarni ekonometrik baholash	265
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Allamurodova Zuxra Alibekovna	
Сектор услуг как стратегический фактор структурной трансформации экономики Узбекистана.....	272
Кадыров Абдурашид Маджидович, Ахмедиева Алия Тохтаровна	
O'zbekistonda valyuta kursini shakllanish holati prognozlari.....	280
Samandarov Zuxriddin Raup o'g'li	

Проблемы бухгалтерского учета в условиях цифровизации экономики.....	288
Абдуллаев Абдурауф	
Raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari.....	299
Kuldoshev Lazizjon Sharifovich	

RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR SHAROITIDA XIZMAT KO'RSATISH KORXONALARIDA IQTISODIY RESURSLARDAN SAMARALI FOYDALANISH STRATEGIYALARI

Kuldoshev Lazizjon Sharifovich

Samarqand davlat universiteti Kattaqo'rg'on filiali o'qituvchisi
Kuldoshevlazizjon@gmail.com.

Annotatsiya: Mazkur maqolada raqamli texnologiyalar sharoitida xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari chuqur tahlil qilinadi. Xizmatlar sektorida raqamli texnologiyalarni joriy etish natijasida resurslarni – ayniqsa moddiy, moliyaviy, mehnat va axborot resurslarini – oqilona boshqarish imkoniyatlari kengaygani ta'kidlanadi. Yakunda xizmat ko'rsatish sektorida raqamli strategiyalar asosida resurslardan foydalanishning ijtimoiy va iqtisodiy samarasini oshirishga qaratilgan takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Raqamli texnologiyalar, Xizmat ko'rsatish korxonalari, Iqtisodiy resurslar, Samarali foydalanish, Iqtisodiy samaradorlik, Mehnat resurslari, Axborot texnologiyalari Strategik boshqaruv, Deduktiv va induktiv metodlar, Ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkichlar.

Abstract: This article provides an in-depth analysis of strategies for the efficient use of economic resources in service enterprises under digital technology conditions. It emphasizes that the introduction of digital technologies in the service sector has expanded the possibilities for rational management of resources—particularly material, financial, labor, and information resources. The paper concludes with proposals aimed at increasing the social and economic efficiency of resource utilization through digital strategies in the service sector.

Key words: Digital technologies, Service enterprises, Economic resources, Efficient use, Economic efficiency, Labor resources, Information technologies, Strategic management, Deductive and inductive methods, Socio-economic indicators.

Аннотация: В данной государственной подзной анализируются стратегии эффективного использования экономических ресурсов в предприятиях сферы услуг в условиях цифровых технологий. Подчеркивается, что внедрение цифровых технологий в секторе услуг расширяет возможности рационального управления рисками — особенно материальными, финансовыми, трудовыми и информационными. В заключение разработки предложений, направленные на повышение социально-экономической эффективности использования ресурсов на основе цифровых стратегий в сфере услуг.

Ключевые слова: Цифровые технологии, Предприятие сферы услуг, Экономические ресурсы, Эффективное использование, Экономическая эффективность, Трудовые ресурсы, Информационные технологии, Стратегическое управление, Дедуктивный и индуктивный методы, Социально-экономические показатели.

KIRISH

Jahonda xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirish borasidagi tajribalar negizida korxonalarda iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini baholash usullarini takomillashtirish, xizmat ko'rsatish jarayonlarini modernizatsiyalash, xizmatlar raqobatbardoshligini taminlash, sohada ishchi-xodimlarni moddiy rag'batlantirish, xizmat ko'rsatish sifatini oshirish, mehnat resurslari kompetentligini taminlash tizimini rivojlantirish, xizmat ko'rsatish korxonalarida ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlikni oshirish kabi yo'nalishlardagi ilmiy muammolarni tadqiq etish muhim ahamiyat kasb etmoqda.

Zamonaviy iqtisodiy rivojlanish jarayonida raqamli texnologiyalar barcha tarmoqlarga, xususan, xizmat ko'rsatish sohasiga jadal sur'atlarda kirib bormoqda. Ushbu tendensiya xizmat ko'rsatish korxonalarining tashkiliy tuzilmasi, boshqaruv uslubi, ishlab chiqarish texnologiyasi va, eng asosiysi, iqtisodiy resurslardan foydalanish mexanizmlarini tubdan o'zgartirmoqda. Bugungi kunda resurslardan samarali foydalanish nafaqat raqobatbardoshlikni ta'minlash, balki korxonaning barqaror rivojlanishida muhim omil sifatida qaralmoqda.

Xizmat ko'rsatish sektori iqtisodiyotning eng tez rivojlanayotgan va yuqori darajada inson resurslariga tayanadigan yo'nalishlaridan biri bo'lib, bunda iqtisodiy resurslarning har bir turi — moddiy, moliyaviy, mehnat va axborot resurslarining oqilona boshqarilishi muhim ahamiyat kasb etadi. Raqamli texnologiyalarning joriy etilishi esa bu resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishda yangi imkoniyatlarni yuzaga keltirmoqda. Ayniqsa, bulutli texnologiyalar, avtomatlashtirilgan boshqaruv tizimlari (ERP, CRM), sun'iy intellekt va ma'lumotlar tahlili

kabi ilg'or texnologiyalar resurslardan foydalanish bo'yicha strategik qarorlarni tez va aniqlik bilan qabul qilishni ta'minlamoqda.

Mazkur maqolada xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishni ta'minlashda raqamli texnologiyalarning tutgan o'rni, ularning joriy etilish mexanizmlari, asosiy strategik yondashuvlar hamda bu boradagi dolzarb muammolar va ularni hal qilish bo'yicha takliflar ilmiy-nazariy va amaliy jihatdan tahlil qilinadi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

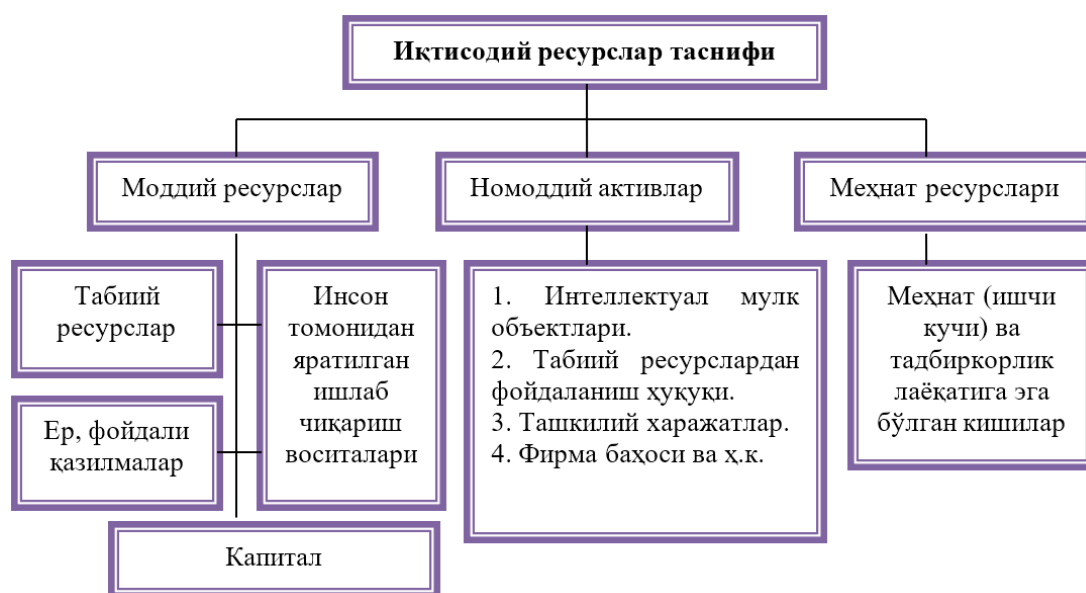
Xizmat ko'rsatish va servis sohasi rivojlanishining ilmiy-metodologik jihatlari nafaqat iqtisodiy o'sish va raqobatbardoshlikni taminlashda, balki sohaning barqaror va innovation asosda shakllanishida ham muhim o'rin tutadi. Bu jihatlar xizmatlar bozorining dinamikasini, istemolchilar talabining o'zgarishiga mos strategik yondashuvlarni, hamda raqamli texnologiyalar asosida xizmat ko'rsatish modellarini yaratishni nazarda tutadi. Xizmat ko'rsatish sohasini qo'llab quvvatlash va aholi bandligini oshirishga munosib hissa qo'shgan iqtisodchi olimlarning ilmiy nazariy asoslari keng o'rganilib kelinmoqda. Ushbu muammolarni o'rganishga Pardaev M.Q., Po'latov M.E., Muxammedov M.M., Zaynalov D.R., Mirzaev Q.J., Tuxliev I.S., Aslanova D.X., Safarov B.Sh. va boshqalarning ilmiy ishlari bag'ishlangan. Shuningdek, iqtisodiy resurslar, mehnat resurslarini shakllanishi, mehnatning ijtimoiy-iqtisodiy samaradorligi kabi muammolar Abdurahmonov Q.X., Abduraxmonova G.Q., Arabov N.U. Zokirova N.Z., Umurzakov B.X., Xudoyberdiev Z.Ya., Shodmonov Sh.Sh., G'afurov U.V. va boshqa olimlar tomonidan tadqiq qilingan.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Ushbu tadqiqot ishlarini amalga oshirish jarayonida ilmiy tadqiqot metodologiyasida keng qo'llaniladigan usullardan samarali foydalanildi. Xususan, raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmatlar sohasini rivojlantirish yo'llarini o'rganishda umumiylikdan individualikka va aksincha, individualikdan umumiylikka yo'naltirilgan deduktiv hamda induktiv usullar qo'llanilishi yuqori samaradorlik berdi. Shu bilan birga, jarayonlarni tizimli yondashuv asosida tahlil etishda abstrakt-mantiqiy fikrlash usuli muhim ahamiyat kasb etdi. Ilmiy tahlil davomida kuzatish, umumlashtirish, guruhlash, taqqoslash kabi empirik-uslubiy yondashuvlardan, shuningdek, murakkab iqtisodiy hodisalarni chuqur tahlil qilishda tahlil va sintez usullaridan keng foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Iqtisodiy resurslarning barcha turlariga xos bo'lgan xususiyat, ularning nisbatan cheklanganligi va kamyoqligi hisoblanadi. Resurslarning cheklanganligi istemol bilan birga ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish hajmini ham cheklab qo'yadi. Buning natijasida har bir korxonada, mamlakat o'z imkoniyatlarini hisobga olib, tovarlar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatishning har bir turini birdaniga emas, uning shu davr uchun eng kerakli bo'lganlarini tanlab kengaytirish va rivojlantirishga ustunlik beradi, resurslarni birinchi navbatda ularga jalb qiladi (1-rasm).

1-rasm. Iqtisodiy resurslar tasnifi

Har bir resurs undan xizmat ko'rsatish jarayonida foydalanilganda muayyan samaraga ega bo'ladi. Resurs keltiradigan natija o'z chegaralariga ega. Har qanday resursdan oqilona foydalanilgan taqdirda ham ma'lum chegaradan ortiq mahsulot yaratib bo'lmaydi.

Xizmat ko'rsatish faoliyati turli xil ko'rinish va yunalishlarda xizmat ko'rsatish natijasida istemolchilarning moddiy va manaviy ehtiyojlarini kondirishga yo'naltirilganligi bilan tavsiflanadi. Ushbu faoliyat pirovard natijalarga erishishda istemolchilarning bevosita yoki bilvosita ishtirok etishi asosida amalga oshiriladi. Xizmat ko'rsatish jarayonida inson kapitali asosiy ishlab chiqarish omili bo'lganligi sababli sohada mehnat resurslaridan foydalanish samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkichlarning tavisifi va mazmuniga etibor qaratamiz.

Xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanishni belgilovchi asosiy omillar va shart-sharoitlarni tadqiqoti uning asosiy mezonlarini aniqlash imkoniyatini beradi. Ular xizmat ko'rsatish faoliyati samaradorligini ijtimoiy-iqtisodiy jihatdan takomillashtirishning asosiy yo'nalishlarini tarkibiy qismlaridan biri hisoblanadi. Iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligi atroflicha tahlil qilinsa, uning asosiy mezonlarini qamrab olish va ko'rsatkichlar tizimini shakllantirish qulaylashadi. Chunki, xizmat ko'rsatish korxonalarida faoliyatida resurslardan samarali foydalanish ko'rsatkichlari bir tomondan, xizmat ko'rsatish jarayonini ifodalovchi ijtimoiy-iqtisodiy samaradorlik ko'rsatkichlari hisoblansa, ikkinchi tomondan, mazkur soha rivojlanishining pirovard ko'rsatkichlari sifatida namoyon bo'ladi.

Xizmat ko'rsatish korxonalarining samaradorligini umumiy mezonini belgilashda ham hozircha yagona yondashuv mavjud emas. Bazi iqtisodchilar fikricha, xizmat ko'rsatish yuksak darajada bo'lgan va barcha resurslardan oqilona foydalangan holda aholining talabini to'laroq qondirish xo'jalik faoliyati samaradorligining mezonini hisoblanadi. Ko'pgina iqtisodchilar xarid quvvatiga ega bo'lgan aholiga xalq istemoli buyumlariga bo'lgan talabini qondirish darajasi xizmat ko'rsatish faoliyati samaradorligining umumiy mezonini hisoblanadi, deyishsa, boshqalar xizmat ko'rsatish jarayoni samaradorligi o'zaro bog'langan asosiy ko'rsatkichlar tizimi bilan belgilanishi kerak, ko'rsatkichlarni bu tizimi xizmat ko'rsatishda yaratilgan yalpi daromadi miqdorini; aholiga ko'rsatiladigan xizmatlarining miqdorini to'la aks ettiradi, deyishadi. [10]

Bizning fikrimizcha, xizmat ko'rsatish korxonalarida xo'jalik faoliyatida samaradorlikni kompleks tahlil qilish faqat uning mezonini o'z ichiga olish bilan chegaralanib qolmasligi zarur, chunki mezon asosan samaradorlikni oshirishning mohiyati va asosiy vazifalarini ifodalaydi, lekin o'lchov hamda baholash vositasi bo'lib xizmat qila olmaydi. Bu vazifalarni samaradorlik ko'rsatkichlari bajaradi.

Bizning fikrimizcha, xizmat ko'rsatish korxonalarida moddiy, moliyaviy va mehnat resurslaridan samarali foydalangan holda aholining xizmatlarga bo'lgan talablarni to'liq va sifatli qondirish asosida yuqori natijadorlikka erishish xizmat ko'rsatish faoliyati samaradorligining bosh mezonini hisoblanadi (2-rasm).

2-rasm. Xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini baholashda qo'llaniladigan asosiy ko'rsatkichlar tizimi chizmasi.»

Bozor iqtisodiyoti sharoitida resurslardan samarali foydalanish davr talabi. Bu hech eskirmaydigan muammodir, chunki undan samarali foydalanish mulkning yoki ijtimoiy tizimning qanday shaklda bo'lishidan qat'iy nazar hamisha dolzarbdir.

Bizningcha, xizmat ko'rsatish korxonalarida va tashkilotlarida ijtimoiy samaradorlikning statik ko'rsatkichlarini quyidagi guruhlariga ajratib tadqiq etish mumkin:

Istemol talabi qondirilishini ifodalovchi statistik ko'rsatkichlar;

Xizmat ko'rsatish vaqti qisqarishini ifodalovchi ko'rsatkichlar;

Mehnatning shart-sharoiti va tabiati yaxshilanishini ifodalovchi statistik ko'rsatkichlar.^[10]

Bizning fikrimizcha, istemolchilar ehtiyojlarini to'liq qondirishini ifodalovchi ko'rsatkichlarga quyidagilar kiradi: aholi jon boshiga to'g'ri keladigan xizmatlar hajmi; aholi jon boshiga to'g'ri keladigan yalpi xizmatlar miqdori; ko'rsatiladigan xizmatlarning o'sib borish koeffitsiyenti; xizmat ko'rsatish vaqti qisqarishini ifodalovchi ko'rsatkichlar; istemolchilarning xizmat ko'rsatish korxonasi va tashkilotlarida sarflaydigan vaqtini kamaytirish koeffitsiyenti; bir istemolchiga xizmat ko'rsatish uchun sarflanadigan vaqt; har bir istemolchining xizmat ko'rsatish korxonasiga qayta tashrif buyurishi uchun sarflangan vaqt. Bu ko'rsatkich ijtimoiy samarani pasayganligidan dalolat beradi; o'rta miqdorda bir marta xizmat ko'rsatish kerak bo'lgan shaxs uchun sarflanadigan vaqt.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Xizmat ko'rsatish korxonalarida mehnat sharoitlari va mehnatning xarakterini ifodalovchi ko'rsatkichlarga: mehnat jarayonlarini avtomatlashtirish (yangi texnika va texnologiyalarni qo'llash darajasi); korxonalarining bino va inshootlarini zamon talablari darajasiga javob berishi; xizmat ko'rsatish jarayonida ilg'orlar mehnati tajribasidan foydalanish darajasi; texnik va texnologiyalar, asbob-uskuna va mexanizmlarni ilg'orlik darajasi; servis xizmatida band bo'lgan ishchi-xodimlarning malakasi, ma'lumoti va kasbiy darajasi; servis sohasi uchun kerak bo'lgan xodimlarni tayyorlash, qayta tayyorlash, ularni malakasini oshirishni tashkil qilish darajasi.

Xizmat ko'rsatish sohasida iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini oshirishning maqsadga yo'naltirilganlik, xizmat ko'rsatish faoliyatini tashkil etish, mehnat meyorining unga haq to'lash meyoriga muvofiqligini taminlash, mehnat unumdorligi oshirishini ish haqi o'sishiga nisbatan yuqori suratlarda o'sishini taminlash, iqtisodiy samaradorlikka erishishning rag'batlantiruvchi tizimini joriy etish tamoyillari ishlab chiqildi.

2. Xizmat ko'rsatish korxonalarini faoliyati samaradorligini oshirish jarayoni xodimlarni boshqarish tizimining mavjud holatini tahlil etish, uning barcha biznes jarayonlarini modellashtirish hamda optimallashtirish bosqichlari tasnifini ishlab chiqish asosida takomillashtirildi.

Xizmat ko'rsatish xizmatlari korxonalarida resurslardan samarali foydalanishga tasir etuvchi ijtimoiy-iqtisodiy xususiyatlari, texnik rivojlanishi, qonunchilik talabi, raqobat muhiti, istemolchilar talabi va o'zgarishlarga tasir etish holati bilan bog'liq tashqi va korxonaning rivojlanish strategiyasi va uning faoliyatini o'ziga xos xususiyatlari, tashkil etish madaniyati turi, korxonaning moliyaviy imkoniyatlari va resurslarni ishlatish uchun xarajatlarning maqbul darajasi, resurslardan foydalanish yondashuvlari, resurslarning miqdor va sifat tavsiflari bilan bog'liq ichki omillari tasnifi ishlab chiqildi.

3. Xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy va iqtisodiy samaradorligi ko'rsatkichlari tizimida iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish ko'rsatkichlari alohida o'ringa ega. Shunga ko'ra, xizmat ko'rsatish korxonalarida iqtisodiy resurslardan foydalanish samaradorligini ifodalovchi ko'rsatkichlar tizimi mehnat unumdorligini oshirish, mahsulotning mehnat sig'imini pasayishi, korxonasi rentabelligi hamda ijtimoiy samaradorlikning statik ko'rsatkichlari asosida tasniflandi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. Abduraxmonova G.Q. (2020). Xizmat ko'rsatish sohasida raqamli texnologiyalarni joriy etish muammolari va yechimlari. – «Raqamli iqtisodiyot» jurnali, №3, 45–51.
2. Arabov N.U., Zokirova N.Z. Iqtisodiy resurslardan samarali foydalanish strategiyalari. Samarqand: SamDU nashriyoti. 2022 yil
3. Pardaev M.Q., Po'latov M.E. Iqtisodiyot tarmoqlarida mehnat resurslaridan oqilona foydalanish. Toshkent: Iqtisod-Moliya. 2019 yil
4. Mirzaev Q.J., Tuxliev I.S. (2020). Xizmatlar sohasini boshqarishda strategik yondashuvlar. Iqtisodiy tahlil jurnali, №2(10), 28–35.
5. Xudoyberdiev Z.Ya. (2021). Xizmat ko'rsatishda samaradorlikni baholash usullari. – Toshkent moliya instituti ilmiy ishlar to'plami, №4, 63–68.
6. Safarov B.Sh. (2023). Raqobatbardosh xizmatlar yaratishda iqtisodiy resurslardan foydalanish mexanizmlari. Toshkent: «Fan va Taraqqiyot» nashriyoti.
7. Umurzakov B.X., G'afurov U.V. (2022). Xizmat ko'rsatish faoliyatida resurslardan foydalanishning ijtimoiy samaradorligi. Iqtisod va innovatsiyalar jurnali, №1, 75–82.
8. Aslonova D.X. Servis sohasida raqamli transformatsiyaning nazariy asoslari. «O'zbekiston iqtisodiyoti» jurnali, №2(34), 38–44. 2023 yil
9. Qosimova S. (2022). *Service sector digitalization and economic resource management*. Central Asian Economic Review, 4(2), 59–66.
10. Kuldoshev L.Sh. Xizmat ko'rsatish sohasida raqobatbardoshlik salohiyatini baholashga ilmiy yondashuvlar. Servis ilmiy amaliy jurnali. 2024 yil 4/2-son

IQTISODIYOT & TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, texnologik, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o'g'li

2025. № 7

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.
Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

EI.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: @iqtisodiyot_77

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, @iqtisodiyot_77 telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>
